

Д. С. Божков,

доктор філософії, викладач,

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка, м. Суми, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0114-2516>

О. О. Теторкін,

аспірант,

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка, м. Суми, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-4360-4650>

О. В. Гречаниченко,

аспірант,

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка, м. Суми, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-002-7824-9466>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.10.112

УТОЧНЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ "КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА"

D. Bozhkov,

PhD, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, Sumy, Ukraine

O. Tetorkin,

Postgraduate student, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, Sumy, Ukraine

O. Grechanichenko,

Postgraduate student, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, Sumy, Ukraine

SPECIFICATION OF THE DEFINITION "COMPETITIVENESS OF THE ENTERPRISE"

У статті представлено компаративно-декомпозиційний аналіз дефініції "Конкурентоспроможність підприємства", розглянуто її сутність, істотні ознаки. Уточнено поняття конкурентоспроможності підприємства, під яким запропоновано розуміти такі організаційно-економічні здатності підприємства використовувати власний потенціал і систему знань, які забезпечують формування необхідних конкурентних переваг і кращих позицій у суперництві у конкретних сферах діяльності та ринках. Таке визначення, на відміну від наявних, дозволяє включати до урахування всі можливі сфери діяльності (у т. ч. нові (цифровізація тощо), інноваційні), що розширює діапазон дослідження конкурентної боротьби і відповідає існуючій ситуації на світових ринках.

Запропоноване уточнення дефініції "Конкурентоспроможність підприємства" надає можливість розширити і поглибити розуміння сутності цієї категорії та в подальшому удосконалити підходи до її оцінок, відповідно до сучасних вимог.

Rapid changes in foreign and domestic markets exert a constant influence on the competitive situation and require quick response and corresponding transformations of various types of own activities (production, sales, etc.) from product manufacturers.

Therefore, the concept of competitiveness of business entities is not stable, undergoes changes in accordance with modern market requirements, and needs adaptive clarifications.

The purpose of the article is to clarify the definition of "Competitiveness of the enterprise" in the context of modern business conditions. Object of research: competitiveness of the enterprise. The subject of the research: significant signs of the competitiveness of the enterprise. Research methods: systematization, comparative-decompositional analysis, comparison, abstract-logical generalization.

The article presents a comparative-decompositional analysis of the definition "Competitiveness of the enterprise", its essence and essential features are considered. The concept of enterprise competitiveness has been clarified, under which it is proposed to understand such organizational and economic abilities of the enterprise to use its own potential and knowledge system, which ensure the formation of the necessary competitive advantages and better positions in the rivalry in specific spheres of activity and markets.

By potential, we understand the resources, experience (which includes skills and abilities) available to the enterprise, and the opportunities that it can realize. For different markets, the opportunities, i.e. the presence of favorable conditions for the activity of the business entity, are different.

This definition, unlike the existing ones, allows to include all possible areas of activity (including new ones (digitalization, etc.), innovative), which expands the scope of competitive research and corresponds to the existing situation on world markets.

The proposed clarification of the definition "Competitiveness of the enterprise" provides an opportunity to expand and deepen the understanding of the essence of this category and further improve the approaches to its assessments, in accordance with modern requirements.

*Ключові слова: конкурентоспроможність, підприємство, дефініція, здатність, переваги, напрями.
Key words: competitiveness, enterprise, definition, ability, advantages, directions.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Стрімкі зміни на зовнішніх і внутрішніх ринках здійснюють постійний вплив на конкурентну ситуацію і вимагають від товаровиробників швидкого реагування та відповідних трансформацій різних видів власної діяльності (виробничої, збутової тощо). Відтак, поняття конкурентоспроможності суб'єктів підприємництва не є сталим, зазнає змін, відповідно до сучасних ринкових вимог, і потребує адаптивних уточнень.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дефініція конкурентоспроможності підприємства широко досліджена науковцями. Вагомий внесок у конкретизацію цього поняття зробили такі видатні вчені, як: Котлер Ф., Ламбен Ж., Портер М., Стрикленд А. Дж., Томпсон-мл. А.А., Ареф'єва О.В. [6], Денисенко М. і Бреус С. [1], Діденко Є. О. і Жураківський П. І. [2], Должанський І.З. і Загорна Т.О. [3], Железняк К. Л. і Отрок М. В. [4], Каплун І. В. і Погуда Н. В. [5], Кузьмін О.Є. [7], Малик О. В. [8], Мягих І.М. і Ящук А.М. [6], Пермінова С. О., Савицька О. М. і Омельченко Я. В. [9], Пуцентейло П. Р. [10], Шишковський С. І. Одінцева О. [11], Тарнавська Н. П. [12] та інші.

Зокрема, фундатор теорії маркетингу Філіп Котлер визначав конкуренцію як стан між фірмами та системами, які намагаються обслуговувати одні й ті ж цільові

ринки. Класик теорії менеджменту Майкл Портер уточнив "п'ять сил", які визначають рівень конкуренції і до яких відніс: появу товарів-замінників, появу нових гравців, рівень конкурентної боротьби, постачальників і ринкову владу споживачів. Сформульовані цими авторами теоретичні положення є беззаперечними і перевіреними на практиці, але динамізм і висока технологічність, які притаманні переважній більшості сучасних ринків, потребують від суб'єктів господарювання урахування й інших чинників (зокрема, новітніх), що впливають на їх конкурентні позиції. Отже, досліджувана тема є актуальною.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є уточнення поняття конкурентоспроможності підприємства у сучасних умовах господарювання.

Об'єкт дослідження: конкурентоспроможність підприємства.

Предмет дослідження: істотні ознаки конкурентоспроможності підприємства.

Методи дослідження: систематизація, компаративно-декомпозиційний аналіз, порівняння, абстрактно-логічне узагальнення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Саме слово "конкурентоспроможність" має два корені: "конкурент" і "спроможність", які логічно визна-

Таблиця 1. Визначення поняття "Конкурентоспроможність підприємства"

Автори	Джерело	Визначення	Істотні ознаки
1	2	3	4
Железняк К. Л., Отрок М. В.	[4]	Конкурентоспроможність підприємства – комплекс набору різного роду характеристик, які володіють конкурентними перевагами при порівнянні їх між собою	Конкурентні переваги
Кузьмін О.Є.	[7]	Конкурентоспроможність підприємства – комплексне системне поняття, яке відображає конкурентні переваги конкретного підприємства над іншими за сукупністю параметрів (економічних, фінансових, виробничих, ринкових, кадрових, товарних тощо), що певним чином між собою поєднані та формують пріоритетну унікальність та закріплення позицій на певному ринку у конкретний проміжок часу при визначеному впливі середовища функціонування	Конкурентні переваги за сукупністю параметрів
Малик О. В.	[8]	Конкурентоспроможність підприємства – спроможність підприємства краще забезпечувати пропозицію товарів чи послуг, порівняно із конкурентами, за рахунок надання товарам чи послугам диференційованих властивостей за умов дотримання стандартів якості	Спроможність краще забезпечувати пропозицію
Денисенко М., Бреус С.	[1]	Конкурентоспроможність – спроможність фірми, товару до суперництва у боротьбі за ринки	Спроможність до суперництва
Шишковський С., Одінцева О.	[11]	Конкурентоспроможність підприємства – здатність підприємства, яка має організаційно-економічну основу та може бути оцінена	Організаційно-економічна здатність підприємства
Пермінова С. О., Савицька О. М., Омельченко Я. В.	[9]	Конкурентоспроможність підприємства – здатність підприємства випускати та реалізовувати конкурентоспроможну продукцію, котра матиме конкурентні переваги порівняно з товарами-аналогами конкурентів у певний проміжок часу на визначеному ринку, а також формувати динаміку результативності позитивних змін основних показників прибутковості й підвищення вартості власного капіталу компанії	Здатність випускати та реалізовувати продукцію
Діденко Є. О., Журавіський П. І.	[2]	Конкурентоспроможність підприємства – є здатністю суб'єкта господарювання до реалізації ним певної сукупності конкурентних переваг, які дозволяють йому стабільно та ефективно розвиватися в ході ринкового протистояння з іншими товаровиробниками на ринках	Здатність до реалізації конкурентних переваг
Тарнавська Н. П.	[12, с.101]	Конкурентоспроможність підприємства – здатність підприємства у реальному масштабі часу та у перспективі формувати і використовувати систему знань, умінь і навичок спільного зі споживачем творення принадливого для нього продукту, випереджуючи за часом теперішніх і можливих конкурентів	Здатність формувати і використовувати систему знань, умінь і навичок
Должанський І.З., Загорна Т.О.	[3]	Конкурентоспроможність підприємства – здатність підприємства виробляти й реалізовувати швидко, дешево, якісно, продавати в достатній кількості, при високому технологічному рівні обслуговування; це результат систематичної роботи з усього виробничо-господарського циклу, що приводить до переваг у сфері НДДКР, виробництва, управління, фінансів, маркетингу тощо	Здатність виробляти й реалізовувати
Мягких І.М., Яшук А.М.	[6, с. 227]	Конкурентоспроможність підприємства – це його реальна потенційна здатність виробляти і реалізовувати товари, які за ціновими і якісними характеристиками більш привабливі для споживачів, ніж товарні пропозиції інших конкуруючих підприємств	Здатність виробляти і реалізовувати товари
Пуцентейло П. Р.	[10]	Конкурентоспроможність підприємства – здатність використовувати внутрішній потенціал підприємства, формуючи і розвиваючи конкурентні переваги відповідно до умов мікро- і макросередовища	Здатність використовувати потенціал
		Конкурентоспроможність – це результат, що фіксує наявність конкурентних переваг	Конкурентні переваги

Джерело: систематизовано за матеріалами [1–12].

чають сутність цього поняття і фокусують увагу на двох аспектах:

— по-перше, конкуренції (тобто, суперництва або боротьби за кращі умови в будь-чому),

вати потенціал,

— здатність виробляти й реалізовувати продукцію,

— здатність формувати і використовувати систему знань,

— по-друге, спроможності (тобто, потенційній силі, а також здатності і здібності до ведення такої боротьби).

Дефініцію "Конкурентоспроможність підприємства" науковці розглядають з позицій теорії маркетингу, теорії менеджменту, економічної теорії, використовуючи при цьому різні підходи (факторний, системний, комплексний тощо). Отже, ця категорія є комплексною і різноаспектною.

Поділяємо думку науковців Денисенко М. і Бреус С. про те, що конкурентоспроможність є ринковою категорією, вона має динамічний, мінливий характер [1] і тому потребує уточнень, відповідно до кардинальних змін на ринку.

Конкретизуємо основні ознаки, які науковці вважають притаманними для визначення поняття "Конкурентоспроможність підприємства". База дослідження, яка містить стислі визначення, сформульовані науковцями, подана у табл. 1.

Пуцентейло П. Р. сутнісні характеристики дефініції "Конкурентоспроможність підприємства" поділяє на 3 групи, розуміючи її як [10]:

1) відносну характеристику діяльності підприємства в умовах взаємодіючих чинників з приводу конкурентних відносин;

2) як здатність виробляти конкурентоспроможну продукцію;

3) можливість задоволення конкретної потреби порівнянно з аналогічними об'єктами.

Аналіз визначень поняття "Конкурентоспроможність підприємства", сформульованих науковцями, дозволяє узагальнити такі найістотніші ознаки цієї категорії:

— набір конкурентних переваг,

— здатність використовувати

- спроможність краще забезпечувати пропозицію,
- спроможність до суперництва.

Аналіз наявних визначень дозволяє стверджувати, що всі вони ґрунтуються на порівнянні з конкурентом і констатації наявності конкурентних переваг; переважна більшість визначень зосереджена на успішності реалізації продукції; окремі визначення містять характеристики внутрішнього потенціалу підприємства (Мяких І.М. і Ящук А.М., Пуцентейло П. Р.), системи знань, умінь і навичок (Тарнавська Н. П.), спроможності до суперництва (Денисенко М. і Бреус С.).

Відзначимо, що зосередження уваги на цих істотних ознаках відволікає увагу від інших аспектів діяльності підприємства, у яких воно може перемагати (наприклад, логістиці, комунікаціях, інформатизації, об'єктах прав інтелектуальної власності тощо). Тобто, сучасне розуміння конкурентоспроможності підприємства має включати, крім основного аспекту діяльності (продукції) й інші складові, які у епоху Четвертої промислової революції (4IR або Індустрія 4.0), інформаційної економіки та кастомізації виробництва постають надзвичайно важливими.

Таким чином, враховуючи вищевикладене, пропонуємо під конкурентоспроможністю підприємства розуміти такі його організаційно-економічні здатності використовувати власний потенціал і систему знань, які забезпечують формування необхідних конкурентних переваг і кращих позицій у суперництві у конкретних сферах діяльності та ринках.

Під потенціалом ми розуміємо наявні у підприємства ресурси, досвід (який включає вміння і навички) і можливості, які воно може реалізувати. Для різних ринків можливості (тобто наявності сприятливих умов для діяльності суб'єкта підприємництва) є різними.

Таке визначення, на відміну від наявних, дозволяє включати до урахування всі можливі сфери діяльності (у т.ч. нові (цифровізація тощо), інноваційні), що розширює діапазон дослідження конкурентної боротьби і відповідає існуючій ситуації на світових ринках.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Запропоноване уточнення дефініції "Конкурентоспроможність підприємства" надає можливість розширити і поглибити розуміння сутності цієї категорії та в подальшому удосконалити підходи до її оцінок, відповідно до сучасних вимог.

Література:

1. Денисенко М., Бреус С. Підвищення конкурентоспроможності підприємства як чинник удосконалення процесу управління його економічною безпекою. Вчені записки Університету "КРОК", 2023. 2 (70). С. 139—146. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-70-139-146>. URL: <https://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/605>
2. Діденко Є. О., Жураківський П. І. Модель управління конкурентоспроможністю підприємства. Ефективна економіка. № 5, 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5590>
3. Должанський І. З., Загорна Т. О. Конкурентоспроможність підприємства: навч. посіб. Київ, Україна: Центр навчальної літератури. 2006. 384 с.

4. Железняк К. Л., Отрок М. В. Напрямки підвищення конкурентоспроможності підприємства. Ефективна економіка. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8347>. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.11.71

5. Каплун І. В., Погуда Н. В. Підвищення конкурентоспроможності підприємства шляхом стратегічного управління. Інвестиції: практика та досвід № 12. 2016. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/12_2016/16.pdf

6. Конкурентоспроможність підприємств у міжнародному цифровому просторі: Монографія / За редакцією Ареф'євої О.В. К.: ФОП Маслаков, 2019. 342 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/346095974.pdf>

7. Кузьмін О.Є. Конкурентоспроможність підприємства: планування та діагностика: /Монографія/ О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник, О.П. Романко; за заг. ред. д.е.н., проф. Кузьміна О.Є. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2011. 180 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/92533113.pdf>

8. Малик О. В. Шляхи Підвищення конкурентоспроможності підприємств в ринкових умовах господарювання. URL: https://eprints.kname.edu.ua/45298/1/ilovepdf_com-85-87.pdf

9. Пермінова С. О., Савицька О. М., Омельченко Я. В. Підвищення конкурентоспроможності підприємств в контексті їх стратегічного розвитку. Ефективна економіка. 2018. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6049>

10. Пуцентейло П. Р. Конкурентоспроможність підприємства: методологія аналізу дефініції. Інноваційна економіка. Науково-виробничий журнал. № 4. 2015. С. 80—86. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/3462/1/%D0%86%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0%20%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0_2015_4.pdf

11. Шишковський С., Одіцова О. Сучасні методи підвищення конкурентоспроможності підприємств. Економіка та суспільство. 2022. (44). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1886>. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-110>

12. Тарнавська Н. П. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теорія, методологія, практика. Тернопіль: Економічна думка, 2008. 570 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/554/1/%D0%A3%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BA%D1%83%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BE%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8E.pdf>

References:

1. Denysenko, M. and Breus, S. (2023), "Increasing the competitiveness of the enterprise as a factor in improving the process of managing its economic security", Vcheni

zapysky Universytetu "KROK", vol. 2 (70), pp. 139—146. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-70-139-146>. available at: <https://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/605> (Accessed 4 May 2024).

2. Didenko, Ye. O. and Zhurakivs'kyj, P. I. (2017), "Model of enterprise competitiveness management", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 5. available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5590> (Accessed 4 May 2024).

3. Dolzhans'kyj, I. Z. and Zahorna, T. O. (2006), *Konkurentospromozhnist' pidpryemstva* [Competitiveness of the enterprise], Tsentr navchal'noi literatury, Kyiv, Ukraine.

4. Zhelezniak, K. L. and Otrok, M. V. (2020), "Directions for increasing the competitiveness of the enterprise", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 11. available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8347> (Accessed 4 May 2024).

5. Kaplun, I. V. and Pohuda, N. V. (2016), "Increasing the competitiveness of the enterprise through strategic management", *Investysii: praktyka ta dosvid*, [Online], vol. 12, available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/12_2016/16.pdf (Accessed 4 May 2024).

6. Aref'iev, O.V. (2019), *Konkurentospromozhnist' pidpryemstv u mizhnarodnomu tsyfrovomu prostori* [Competitiveness of enterprises in the international digital space], FOP Maslakov, Kyiv, Ukraine, available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/346095974.pdf> (Accessed 4 May 2024).

7. Kuz'min, O. Ye., Mel'nyk, O.H. and Romanko, O.P. (2011), "Konkurentospromozhnist' pidpryemstva: planuvannia ta diahnozyka", [Enterprise competitiveness: planning and diagnosis], IFNTUNH, Ivano-Frankivs'k, Ukraine, available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/92533113.pdf> (Accessed 4 May 2024).

8. Malyk, O. V. (2017), "Ways to increase the competitiveness of enterprises in market conditions of business", available at: https://eprints.kname.edu.ua/45298/1/ilovepdf_com-85-87.pdf (Accessed 4 May 2024).

9. Perminova, S. O., Savyts'ka, O. M. and Omel'chenko, Ya. V. (2018), "Increasing the competitiveness of enterprises in the context of their strategic development", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 1, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6049> (Accessed 4 May 2024).

10. Putsentejlo P. R. (2015), "Competitiveness of the enterprise: definition analysis methodology", *Innovatsijna ekonomika. Naukovo-vyrobnychij zhurnal*, vol. 4, pp. 80—86, available at: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/3462/1/%D0%86%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0%20%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0_2015_4.pdf (Accessed 4 May 2024).

11. Shyshkovs'kyj, S. and Odintsova, O. (2022), "Modern methods of increasing the competitiveness of enterprises", *Ekonomika ta suspil'stvo*, [Online], vol. 44, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1886>. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-110> (Accessed 4 May 2024).

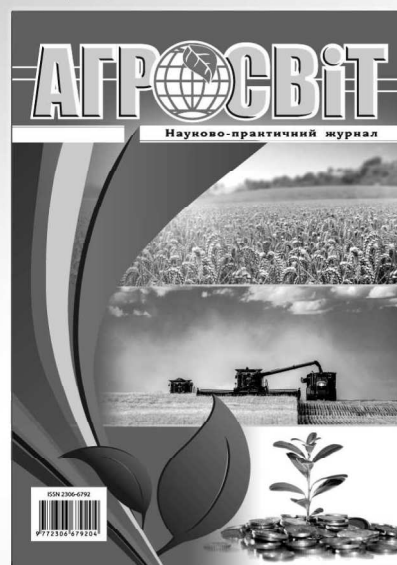
10.32782/2524-0072/2022-44-110 (Accessed 4 May 2024).

12. Tarnavs'ka, N. P. (2008), "Upravlinnia konkurento-spromozhnistiu pidpryemstv: teoriia, metodolohiia, praktyka", [Management of the competitiveness of enterprises: theory, methodology, practice], Ekonomichna dumka, Ternopil, Ukraine, available at: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/554/1/%D0%A3%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BA%D1%83%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BE%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8E.pdf> (Accessed 4 May 2024).
Стаття надійшла до редакції 08.05.2024 р.

АГРОСВІТ

<https://nayka.com.ua>

Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

**Журнал включено до переліку
наукових фахових видань України
з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)**

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292